

Een omstreden burgemeestersbenoeming in Helden in 1891

door Frans van der Steen.

INLEIDING

In januari 1891 werd J.W.J. Janssen als opvolger van zijn vader, tot burgemeester benoemd van Helden. Deze benoeming heeft toen heel wat commotie in Helden veroorzaakt. Wij hebben hier al summier op gewezen in een publicatie in: Bestuur en Bevolking van Helden door de eeuwen heen. In een publicatie, die wij hier als leidraad nemen, heeft T.P.M.Huys, gemeentearchivaris van Venlo deze omstreden benoeming nog eens uitvoerig belicht.

Clïentelisme, zoals het begunstigen van verwanten of vrienden, kende in

Helden, zoals ook elders in Limburg al een lange traditie. Al in de 17e en 18e eeuw zien we dikwijls dat bepaalde ambten zoals die van schepen, secretaris of schatheffer in dezelfde familie blijven. Namen als van Oyen, Verhaegh, Knippenbergh, Engels keren steeds terug in de oude schepenactes. In 1781 wordt in een brandbrief erover geklaagd, dat de Heldense regeerders niet iedereen gelijk behandelen. Toen de Franse revolutionairen deze streken in 1794 hadden veroverd was hun leus: "vrijheid, gelijkheid voor iedereen" wel heel idealistisch maar in de praktijk bleek wel wat anders.

Buitenstaanders kwamen bij de benoeming van ambten nauwelijks aan bod. We zien, dat de eerste burgemeester van Helden A.M.Hendrix, na een korte inte-

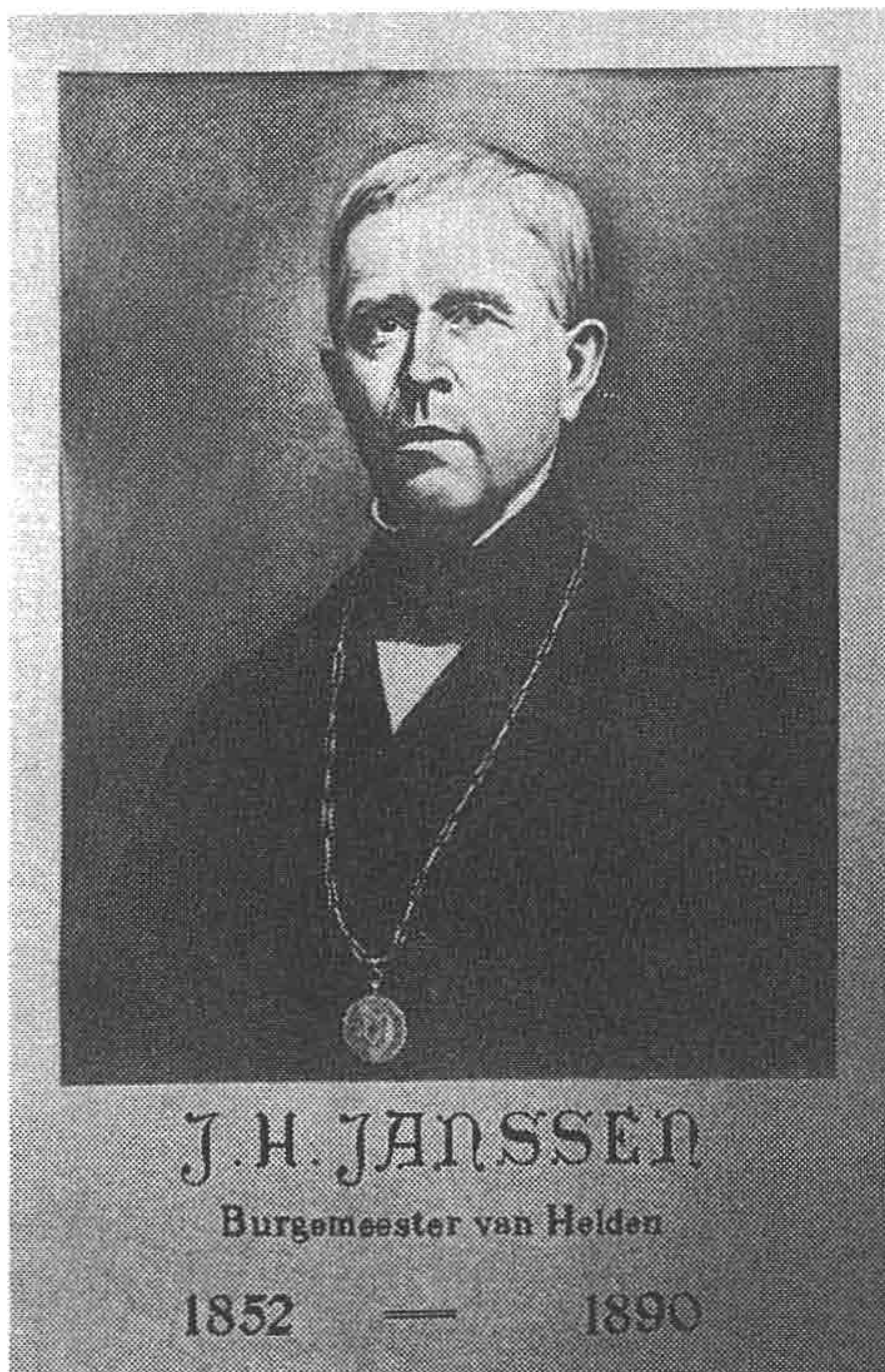

Foto Frans van der Steen

rimperiode van P. van Oyen, in 1815 zijn ambt kan overdragen aan zijn pas 23 jarige neef Johan Michael Engels. Engels trouwt met zijn nicht Petronella Christina Verhaegh. In 1820 is het gemeentelijk familiebestuur helemaal rond. J.M. Engels is dan burgemeester, zijn neef en latere zwager en opvolger J.J. Verhaegh is gemeenteontvanger, zijn vader L. Engels secretaris, en neef P. van Oyen wethouder. Van 1825 tot 1833 is burgemeester Engels tevens secretaris. In 1833 wordt dan als secretaris benoemd Bartholomeus van Oyen, een onderwijzer en neef van Engels' schoonvader. Zo blijft het ambt weer in de familie. Burgemeester Engels heeft in zijn ambtsperiode heel wat kritiek vooral uit Helden-Dorp over zijn "vriendjespolitiek" gekregen. In 1834 kwam het zelfs tot relletjes waarbij de marechaussee moest aantreden. Ook wordt er jarenlang tevergeefs geklaagd in Helden-Dorp over het slecht functioneren van onderwijzer, secretaris, organist van Oyen. Hij verschijnt niet of veel te laat op school en laat dan de kinderen in weer en wind wachten. Burgemeester Engels blijft zijn neef echter door dik en dun steunen, ook al spreekt het hele dorp er schande van. (zie BUKSKE nr 8) In 1846, na zijn overlijden, wordt Engels opgevolgd door zijn zwager, de vrijgezel Jan Joseph Verhaegh. In 1852 neemt Verhaegh, inmiddels 63 jaar oud ontslag. Onder druk neemt nu zijn zwager Jan Hendrik Janssen het burgemeesterambt over. In 1846 was hij getrouwd met de weduwe Petronella Mathia van Oyen, halfzus van Jan Joseph Verhaegh en van de vrouw van J.M. Engels. In eerste echt was zij gehuwd met de brouwer Hendrick Specken. De zoon Jacobus W.H. Specken, geboren in 1842 uit het eerste huwelijk en zijn halfbroer Jan Willem J. Janssen, geboren in 1758 uit het tweede huwelijk zouden elkaars rivalen zijn bij de benoeming van de nieuwe burgemeester van Helden in de jaren 1890-1891, waarop wij nu terugkomen.

EEN MERKWAARDIGE VOORDRACHT

Midden oktober 1890 vroeg de toen 77 jarige burgemeester Jan Hendrik Janssen om gezondheidsredenen ontslag. Het ontslag werd op 12 november daaropvolgend verleend. Bij zijn ontslagaanvraag had Janssen de Limburgse gouverneur jhr. mr. E.J.C.M de Kuyper gevraagd om zijn 32 jarige zoon Johannes Wilhelmus J. Janssen, van beroep sigarenfabrikant, bij de Kroon voor te dragen als zijn opvolger. Zijn verzoek werd ondersteund door een adhaesiebetuiging van 7 raadsleden. De gouverneur gaf hieraan gehoor, zonder af te wachten of nog andere sollicitanten zich zouden melden. Ook Jacobus Specken, toen wethouder van Helden, meldde zich als kandidaat. Dat gaf een probleem. Janssen junior en Jacobus Specken waren halfbroers, ze hadden dezelfde moeder. Zou Janssen benoemd worden dan zou Specken volgens de gemeentewet moeten aftreden als wethouder, op grond van bloedverwantschap. Zou Specken daarentegen benoemd worden dan kon

Janssen zijn politieke aspiraties om dezelfde reden ook wel vergeten. Bij het ministerie van Binnenlandse Zaken ging men niet accoord met de eenzijdige voordracht van de gouverneur. Op een voordracht moesten immers minstens twee kandidaten worden vermeld. De minister vroeg de gouverneur alsnog diens oordeel over de andere kandidaten. De gouverneur had het in eerste instantie niet verantwoord geacht Specken bij de Kroon als burgemeester voor te dragen. Hij zou als burgemeester-bierbrouwer al gauw in de problemen kunnen raken als handhaver van de openbare orde in de 60 à 70 herbergen in Helden en als concurrent van de andere brouwers. Dat was voor de minister geen voldoende argument om Janssen junior te benoemen. Er waren in Limburg wel meer burgemeesters die een bedrijf uitoefenden. De familie Janssen zat immers ook in die branche en bovendien had de gouverneur vermeld, dat Specken bekwaam genoeg was voor burgemeester en van goed gedrag. Nu kwam de gouverneur terug op zijn eerder schrijven aan de minister: Specken was toch niet zo onbesproken en hij had zelfs een zeer ongunstige indruk van Specken gekregen, omdat deze het brein had gevormd achter een actie om zijn stiefvader bij tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen uit de gemeenteraad te stoten. In die tijd kon de burgemeester tevens raadslid zijn.

De minister jhr. mr. A.F. de Savornin Lohman, een antirevolutionair politicus van streng protestantse huize en oud-rechter, een man van principes, was blijkbaar toch wel verbaasd over die veranderde zienswijze van de gouverneur. Hij ging nu te rade bij zijn ambtgenoot, de minister van justitie jhr. mr. G.L.M.H. Ruys de Beerenbroeck. Als Limburgs politicus kon deze wel op de hoogte raken van de situatie in Helden. Op zijn beurt schakelde Ruys het Tweede Kamerlid mr. J.M.L.H. Clerx te Blerick in. Clerx, advocaat, oud notaris, oud-burgemeester en wethouder van Maasbree, de buurgemeente van Helden, zou de situatie wel beter kennen. Clerx rapporteerde aan Ruys, dat er helemaal geen onenigheid was tussen stiefvader en stiefzoon, zoals de gouverneur had gemeld. Dat was laster. Integendeel: Specken was in 1887 in de gemeenteraad gekomen en meteen ook wethouder, hetgeen Janssen tot grote tevredenheid had gestemd. Ze hadden verder samen in de beste verstandhouding gewerkt. Dat de burgemeester was weggestemd bij de raadsverkiezingen was niet het werk geweest van Specken, maar van de kiezers van Helden die ontevreden waren omdat van hogerhand steeds maar weer een oude burgemeester, die al 77 jaar oud was, herbenoemd werd en die al 10 jaar niet meer in staat was zijn functie waar te nemen en maar zelden de gemeenteraadsvergaderingen bijwoonde. Dit was ook een sneer naar de toen al 73 jarige gouverneur de Kuyper. Ruys zond de brief van Clerx naar de minister die nu wel twijfels kreeg over de informatie van de gouverneur. De minister was een man die zich stipt aan de re-

gels wilde houden en hij verlangde dat ook van anderen en zeker van een gouverneur. Minister Lohman, als oud-rechter, oordeelde graag op objectieve gronden en wilde meer helderheid over de politieke verhoudingen in Helden. Was Specken belasterd om een eventuele benoeming te verhinderen was de vraag voor de minister? De minister vroeg nu omgaande aan de gouverneur om nadere inlichtingen. Inmiddels hield het Limburgse kamerlid mr. Leopold Haffmans zich ook met de kwestie bezig. Hij had aan de minister gevraagd waarom de benoeming van zoon Janssen zo lang uitbleef. Deze had geantwoord dat e.e.a. op zich liet wachten, omdat was nagegaan waarom Specken niet op de voordracht had gestaan en of Specken zijn stiefvader ja of nee uit de gemeenteraad had doen zetten. Haffmans concludeerde, dat de benoeming van Specken ervan afhing of hij ten onrechte belasterd was en had dit in een vertrouwelijke brief aan oud-burgemeester Janssen laten weten. Deze brief werd weer in handen gespeeld van de gouverneur. Nu werd in de griffie in Maastricht alles uit de kast gehaald om Specken toch zo ongunstig mogelijk bij de minister voor te stellen. Er werden twee namen genoemd van kiezers die konden getuigen

van Speckens "onedele gedragingen" tegenover zijn stiefvader. Tegen een andere kiezer zou Specken, doelend op zijn stiefvader, gezegd hebben: "dat manneke is versleten, daarop valt niet meer te rekenen". Bovendien zou Specken het verhaal in omloop hebben gebracht, dat burgemeester Janssen vernieuwingen tegenhield en belastingverlaging blokkeerde. Daardoor had Janssens tegenstander bij de raadsverkiezingen de nodige stemmen kunnen winnen ten koste van Janssen. Vervolgens probeerde gouverneur de Kuyper, de pleitbezorger van de tegenpartij Clerx in een kwaad daglicht te stellen. Clerx zou een dubbelrol spelen. In Helden presenteerde hij zich als aanhan-

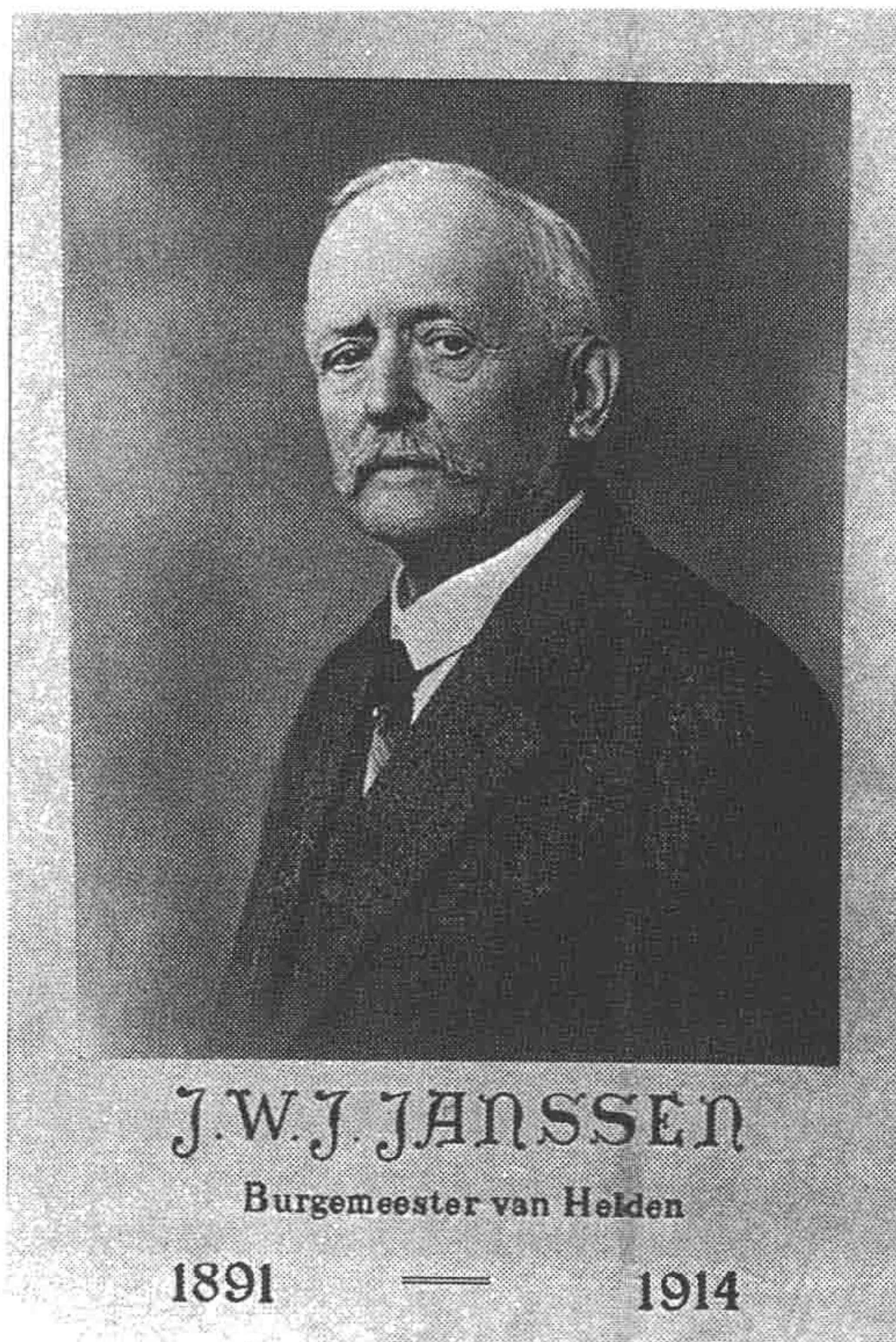

Foto: Collectie De Moennik

ger van Janssen terwijl hij intussen in Den Haag de benoeming van Specken bevorderde. Ook waren inmiddels de Heldense brouwers in het geweer gebracht ten gunste van Janssen. In een adres aan de minister werd gesteld, dat het ongewenst zou zijn, Specken als bierbrouwer hun concurrent, tot burgemeester te benoemen. Op 15 januari 1891 kwam de brief van de Kuyper binnen op het departement. Of de minister gezien de eerdere ervaringen met de gouverneur het waarheidsgehalte hoog heeft ingeschat mag betwijfeld worden. Alles bij elkaar waren de argumenten tegen een benoeming van Specken niet helemaal overtuigend. Waarschijnlijk was de minister onderhand de hele zaak beu. Daags erna besloot hij toch om J.W.J. Janssen bij de koningin voor te dragen als nieuwe burgemeester van Helden. Toch lijkt het erop, dat hij toen nog heeft getwijfeld aan zijn beslissing. De op 16 januari bij het Kabinet des Konings al ingediende benoemingsstukken werden door hem om onduidelijke redenen weer teruggevraagd. Op 24 januari werden ze toen opnieuw ingediend. Op 28 januari 1891 volgde het koninklijk besluit tot benoeming van J.W.J. Janssen tot burgemeester van Helden.

WETHOUDER SPECKEN SLAAT TERUG

Lopende de benoemingsprocedure kwam de eerste wethouder, de toen 70 jarige Godefridus van Den Beuken op 18 januari 1891 te overlijden. Daardoor werd Specken nu tevens loco-burgemeester. Hij riep de gemeenteraad voor 23 januari bijeen. Daar werd van den Beuken, die bijna 40 jaar wethouder was geweest herdacht. Tevens werden twee onderwijzers aangesteld, waardoor de gemeente voldeed aan de wettelijke vereisten van artikel 24 inzake klassegrootte. Om bezuinigingsredenen werd toen in menig Limburgse gemeente hieraan nog niet voldaan.

Op zaterdag 31 januari bracht de krant het bericht dat Janssen benoemd was tot burgemeester. Opnieuw riep Specken als loco-burgemeester de raad voor een spoedvergadering bijeen voor maandag 2 februari. De nieuw benoemde burgemeester Janssen was daar nog niet bij, omdat hij nog niet als burgemeester geïnstalleerd was. Nu trok Specken van leer en wenste verantwoording af te leggen over zijn beleid. Had hij bij zijn benoeming als wethouder in 1887 niet van de raad het mandaat gekregen om de zaken stevig aan te pakken? Dat had hij gedaan. Onder zijn leiding waren de scholen verbouwd en vergroot en waren de zojuist benoemde onderwijzers er bijgekomen. Wegen waren verbeterd. Protesten tegen zijn aanpak waren destijds niet uitgebleven en hij zou de gemeentekas wel gauw uitgeput hebben, werd toen van hem gezegd. Welnu ondanks de investeringen van ruim Fl. 18.500.- waren de reserves slechts Fl. 5.000,-- teruggelopen. Wie nu nog kritiek had van de gemeenteraadsleden kon het zeggen. Er volgden slechts

woorden van lof. Als Specken de raad moest verlaten, dan was dat niet alleen een slag voor hem maar ook voor de gemeente Helden, sprak het raadslid Derix. Raadslid Beurskens verklaarde, dat hij mijnheer Specken altijd dankbaar zou zijn. Zou Specken vermoed kunnen hebben, dat beide raadsleden in oktober 1890 notabene de adhaesiebetuiging voor de benoeming van zijn rivaal Janssen tot burgemeester hadden ondertekend? Na deze woorden van lof kwam Specken ineens met een rekest aan de Koningin-Weduwe-Regentes Emma voor de dag. Nu de gemeenteraad had bevestigd, dat zijn werk voor de gemeente Helden zo heilzaam was geweest, was de raad ongetwijfeld genegen aan de Kroon de vraag voor te leggen waarom een verdienstelijk wethouder in zijn eer gekrenkt werd doordat zonder gegronde redenen artikel 21 der Gemeentewet op hem werd toegepast. Alle raadsleden waren onmiddellijk bereid het rekest mede te ondertekenen en te steunen. Zo kwam de kwestie Helden opnieuw in Den Haag terecht.

In Helden wachtte men de verdere gebeurtenissen niet af. De pas benoemde Janssen werd op 7 februari door ruiters en fanfare naar het gemeentehuis gevoerd. Het zal voor Specken niet de mooiste dag van zijn leven zijn geweest toen hij daar namens de raad als loco-burgemeester de taak kreeg Janssen als burgemeester te installeren en tevens als wethouder moest aftreden. Burgemeester Janssen werd gefeliciteerd en toegezongen en gaf 's-avonds thuis nog een dinertje voor alle raadsleden. Het klaagschrift van Specken was inmiddels door het Kabinet van koningin Emma ter afdoening doorgezonden aan de minister van Binnenlandse Zaken. Het was voor de minister toch wel bijzonder vervelend, dat een burgemeestersbenoeming bij de Kroon tot protest leidde, dat werd gedragen door de hele gemeenteraad. De raad kreeg nul op rekest. Op 18 februari 1891 liet minister Lohman weten, dat artikel 21 van de gemeentewet niet was bedoeld om beperkingen op te leggen aan de keuze van een burgemeester en dat de niet-benoeming van een wethouder tot burgemeester niet als eerekrenking kon worden beschouwd. Specken had die uitslag wel verwacht. Het rekest was eigenlijk meer bedoeld om hogerhand te laten weten, dat voor Speckens gevoel recht en rechtvaardigheid niet samenvielen. Zo eindigde de familiestrijd om het burgemeestersambt in Helden.

Bronnen:

- T.P.M.Huys, Benoemingen in Limburg en het recht 1890-1891, in *Rechtshistorische Opstellen*, in reeks *Werken L.G.O.G.* 1998.

- Gemeentearchief Helden, no. 849, 850, 876, 877 en 423 (Raadsnotulen 1872-1915).